

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologia Scholastica Secundum Viam Et Doctrinam D. Thomæ Aquinatis, Doctoris Angelici

In Celebri Archiepiscopali Benedictina Universitate Salisburgensi, methodo
& norma ibidem usitata publicè tradita, & in IV. Tomos digesta ; Qvorvm
Primvs Tractat De Deo Vno Et Trino, Deq[ue] Creatura Angelica ...

Mezger, Paul

Augustæ Vindelicorum, 1695

Disputatio XXII. Cur processio verbi Divini sit generatio, non autem
processio Spiritûs Sancti?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73455](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73455)

23. Objicies tertio. Si natura est principium radicale spirationis, sequitur, quod spiratio seu processio Spiritus Sancti non minus sit generatio, quam processio Verbi: consequens est absurdum: ergo. Sequela probatur. Illa actio est generatio, per quam terminus productus in natura & principio radicali assimilatur cum suo producente: sed si natura est principium remotum spirationis, per spirationem assimilatur Spiritus S. in Natura Divina cum Patre & Filio. ergo. Major videtur certa: quia generatio est origo viventis à vivente in similitudinem naturæ. Minor est nostra: non enim aliud est fundamentum, cur principium quo principaliter constituamus in absoluto, quam quia per formam absolutam producens assequitur suam intentionem, quæ est assimilatio termini cum suo principio producente.

Respondeo pariter negando sequelam. Cujus probationem distinguo: Illa productio est generatio, quæ terminum in natura assimilatur producenti formaliter ex vi productionis, concedo. materialiter & ex aliquo concomitanter conjuncto, sic nego. Sed spiratio terminum productum in natura assimilatur suo producenti, ex vi spirationis formaliter, nego. ex aliquo concomitanter conjuncto ex eo videlicet, quod sit productio termini Divini & infiniti, qui proinde est necessariò consubstantialis, concedo minorem & nego consequentiam. Unde generatio non est quomodo-cunque in similitudinem naturæ, sed formaliter, prout sequenti disp. latius expendemus.

Hinc etiam patet responsio ad probationem minoris. Ideo nempe natura est principium quo, quia per ipsam producens assequitur suam intentionem, hoc est, assimilationem termini cum principio producente: distinguo, assequitur intentionem vel formaliter, vel materialiter inclusam in productione, concedo, tantum formaliter nego. In productione Filii igitur natura est principium radicale, quia intentio sibi terminum productum assimilandi in natura formaliter continetur in illa productione. In processione vero Spiritus S. natura est principium radicale, quia intentio terminum in natura assimilandi non nisi materialiter & concomitanter in illa continetur. Formaliter quippe tantum assimilatio in amore & linea volitiva intenditur, sed quia in Divinis ille ipse amor non potest non esse & consubstantialis & consubstantialis ob termini infinitatem; ideo terminus etiam in identitatem naturæ producitur, ac

proinde naturam seu principium radicale quoque exigit.

§. V.
Corollaria.

Colliges ex dictis primo rationem, cur processio Verbi sit origine & virtualiter prior processione Spiritus S. Nimirum quia linea intellectiva virtualiter prior est in Divinis, quam linea volitiva: sed processio Verbi pertinet ad intellectum, processio Spiritus S. ad voluntatem: ergo. Item processio Spiritus S. supponit adæquatum principium spirandi, quod est Pater & Verbum: ergo supponit processionem Verbi, per quam Verbum accipit virtutem spirativam communicatam à Patre.

Colliges secundò rationem, cur solus Pater producat Filium; non autem Filius, vel Spiritus S. quia nimirum intellectus & intelligere est in solo Patre, sicut in principio, neque intellectus est potentia & virtus generativa, nisi quatenus est effectus relatione paternitatis; Filio vero intellectus & intelligere convenit ut verbo procedenti, inquit D. Angelicus q. 37. a. 1. ad 4. Et similiter Spiritui S. intelligere convenit ut termino spirativæ processionis, quæ tam ipsam intellectivam & generativam processionem, quam adæquatum ipsius terminum virtualiter præsupponit. Ita neque Spiritui S. (loc. cit. S. D.) convenit, quod spiraret amorem, quia diligit essentialiter, ut amor procedens, non ut à quo procedit amor.

Colliges tertio. In Divinis non aliam esse actionem communicativam, & aliam productivam, & consequenter neque principia communicandi & producendi distinguenda esse. Eadem quippe actione, quæ producitur terminus, eadem assimilatur agenti, sed assimilatur per communicationem: ergo eadem actione, quæ terminus producitur, eadem ipsi communicantur practica communicabilia.

Colliges quartò. Sicuti ponuntur actus virtuales in Divinis, ita necessariò ibi poni poterunt respectu hujusmodi actuum, cum potentia nihil aliud significet, quam principium alicujus actus. S. D. loc. cit. a. 4. Nec ideo tamen existimemus, obiter potentiam & actum notionalem admittendam fore distinctionem virtuales intrinsecam. Non enim ex eisdem S. D. ibidem mente & ore distinguuntur, nisi secundum modum intelligendi & significandi tantum, prout diversimode significatur intellectus & intelligere.

DISPUTATIO XXII.

Cur Processio Verbi Divini sit generatio, non autem Processio Spiritus Sancti?

Vidimus processionem in genere: nunc easdem specificè attingimus, & quidem differentiam inter Verbi & Spiritus S. processionem discutiendam suscipimus, modis procedendi ex intellectu & voluntate ad specialem cujusque Personæ procedentis considerationem tantisper dilatis.

ART.

ARTICULUS I.

An communicatio naturæ fecundæ salvet differentiam inter generationem
Filii, & processionem Spiritus S.

SUMMARI A.

1. Veritas Fidei.
2. Status controversæ.
3. Sententia Zuniga exponitur, & probatur multiplici ratione.
4. Similitudo & æqualitas in Divinis non est pendenda ex predicatis notionalibus.
6. Propter virtutem spirandæ Filii procedit ut spirator.
7. Similitudo naturæ salvanda est in gradu specifico.
8. Natura secundum Patres & Concilia est communis omnibus Personis.
9. Virtualis distinctio sufficienter fundat differentiam inter generationem Filii & processionem Spiritus S.
10. To natura non significat primario fecunditatem.
11. Fecunditas est de essentia Filii physice, non metaphysice accepta.
12. Quomodo de ratione Filii sit esse spiratorem?
13. Fecunditas in creatis tantum pertinet ad gradum genericum.

§. I.

Fundamenta sententiæ affirmantis.

1. Generatio viventis (quæ sola in Divinis locum habet) rectè definitur 2. d. anima: *Origo viventis à vivente, ut principio conjuncto in similitudinem naturæ specificæ.* Addunt aliqui majoris explanationis gratià *formaliter*, seu *ex vi processionis*, quæ de limitatione supposita, Fidei articulus est, Verbi Divini processionem, eamque solam esse veram generationem: Spiritus verò S. processionem non esse generationem. Ita docent cuncta Fidei nostre Symbola, Concilia & Scripturæ, in quibus Verbum DEI, *Filius, ante sæcula genitus unus, unigenitus, non factus nec creatus, sed genitus*; Spiritus verò Sanctus, *non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens* appellatur. Neque difficile est rationem dare, cur Verbi processio sit generatio; si quidem est verissima *Origo viventis à vivente* (dempta imperfectione mutationis, quam non nisi in creatis involuit) sicut enim in se ipso Pater vitam habet, ita dedit & Filio, Joan. 5. est quoque à principio conjuncto: quæ enim major possit esse conjunctio, quam identitas in natura? qualem habet cum Filio Pater, juxta illud Joan. 10. *Ego & Pater unum sumus.* Est in similitudinem naturæ, quia, ut modò dictum, Filius à Patre naturam accipit, non tantum eandem secundum unitatem specificam, sed etiam secundum identitatem numericam. Est tandem *ex vi processionis*, quia est processio per intellectum, qui habet ex sua natura producere Verbum, quod sit similitudo & imago expressiva objecti cogniti.
2. Difficultas tamen valde celebris est in assignanda ratione diversitatis, cur non etiam processio Spiritus Sancti per voluntatem & amorem sit, &

dici debeat generatio, cum prædicta definitio generationis ipsi quoque non difficilè accommodari possit? ubi relictis quorundam antiquorum expositionibus communiter rejectis, tres hoc sunt tempore celebriores responsiones, quæ in hoc quidem conveniunt, quòd radicalis ratio diversitatis sit, eò quòd Filius per intellectum; Spiritus S. verò procedat per voluntatem; in proxima tamen ratione diversitatis discrepant.

Prima igitur expositio est, quam post Richardum Victorinum, Alensem, D. Bonaventuram, docet Zuniga hic disp. 2. dub. 20. membro 9. & 10. Et Derckennis disput. 4. c. 3. §. 3. in hoc consistere differentiam utriusque processionis, quòd licet uterque tam Filius, quam Spiritus S. ex vi suæ processionis accipit DEitatem; Filius tamen eam accipiat ut *secundam*, & productivam alterius personæ, adeoque cum similitudine etiam notionali; quo modo illam non accipit Spiritus Sanctus, quippe qui aliam Personam non producit.

Fundamentum hujus responsionis est primò. Ratio Filii debet fundari in ipsi quo, quòd secunda Persona reipsa, & non tantum secundum nostram rationem differt à Persona Spiritus S. sed nihil aliud reale est assignabile, in quo Persona Filii differat realiter à Persona Spiritus S. quam quòd illa accipiat naturam fecundam, & ulterius communicabilem; non autem ista: ergo, minor patet, quòd enim essentia Divina consistat in intelligere, vel quòd terminus intellectualis potius habet rationem imaginis, quam terminus voluntatis (quæ sunt aliorum expositiones) sunt conceptus metaphysici, provenientes ex distinctione rationis, qui ad explicandam realem diversitatem inter Personam Filii & Spiritus S. nihil conducunt.

Secundò. Ex eo sufficienter distinguitur Verbum Divinum in ratione Filii à Persona Spiritus Sancti, ex quo habet similitudinem naturæ, ut est natura propria viventium, quam similitudinem non habet Spiritus S. sed ex eo, quòd accipit naturam fecundam, accipit similitudinem naturæ, ut est propria viventium, quam non habet vel accipit Persona Spiritus S. Major est clara, quia de ratione Filii est, quòd ex vi processionis procedat in similitudinem naturæ; minor, in qua est difficultas, probatur. Natura propriè significat principium operationis: Unde illud accipit similem naturam, quòd accipit simile principium operationis, maxime, si operatio illa sit propria viventium: sed generare & communicare alteri naturam est operatio propria viventium; imò natura dicitur à nascendo: ergo, qui accipit naturam fecundam & communicativam alteri supposito, accipit similem naturam, & propriè habet rationem Filii.

Tertiò. Tunc Filius per fecunditatem sufficienter distinguitur in ratione Filii à Spiritu S. quando fecunditas est de essentia Filii: sed est de ipsius

ipsum essentia: ergo minor probatur. Si per impossibile Filius non acciperet naturam fecundam à Patre, non esset idem Filius, qui nunc est: ergo fecunditas est de essentia Filii.

Confirmatur primò. Si Spiritus S. non esset à Filio, per locum intrinsecum Filius non esset idem numero Filius: ergo virtus spirativa est de essentia Filii.

Neque dicas. Quòd tunc Filius esset alterius rationis. Nam contra est: quod quidquid est de ratione hujus Filii Divini, est etiam de ratione Filii Divini ut sic, sicuti, quod est de ratione hujus numero DEI, est etiam de essentia DEI ut sic, cum singularitas sit de quidditate ipsius, & repugnet alius numero DEUS: ergo cum fecunditas sit de ratione hujus Filii DEI, etiam est de ratione Filii Divini ut sic.

Confirmatur secundò. Nomen Filii à creatis, quibus per prius fuit impositum, extenditur ad Divina: ergo si in creatis fecunditas est de essentia Filii, erit etiam in Divinis: Atqui in creatis est de Essentia Filii: nam Filius creatus est animal genitum simile producenti in forma substantiali, sed sine fecunditate non esset simile producenti in forma substantiali; quippe cum de essentia formæ fecipientis sit, esse principium radicale communicandi naturam.

§. II.

Impugnatio hujus sententia

1. Displicet tamen hæc sententia primò, quia similitudinem naturæ, in definitione generationis significatam, collocat in aliquo notionali, quod est contra S. D. q. 35. a. 2. ubi dicit: *sicut secundum relationes in Divinis non attenditur neque æqualitas, neque inæqualitas (ut Augustinus dicit) ita neque similitudo, que requiritur ad rationem imaginis.* Melior quoque Philosophia relationibus similitudinem denegat.

6. Displicet secundò. Quia ex communicata sibi virtute spirandi Filius non constituitur formaliter in ratione Filii, sed spiratoris: & si per impossibile Spiritus S. etiam acciperet vi suæ processionis virtutem spirandi, vel aliò modò distinctam Personam producendi, non ideo tamen procederet ut Filius, sed ut spirator & principium. Priùs quoque Filius ratione nostrâ concipitur constitutus in ratione Filii, quàm in ratione spiratoris, quia Filiario, per quam formaliter constituitur, est virtualiter spiratione prior, & radix ipsius. Unde tametsi per impossibile nec Pater, nec Filius spiraret, atque ita tantum essent duæ Personæ productæ, adhuc salvaretur formalis ratio Filii.

7. Displicet tertio. Quòd dissimilitudo naturæ inclusa in definitione generationis, non significat similitudinem in quocunque gradu generico, sed specifico, unde pro majori claritate in definitione generationis diximus: *Natura specifica*, hæc enim est similitudo, quæ per se primò à generante intenditur: atqui fecunditas sive formalis sive radicalis, cum sit omnibus animalibus communis, non convenit ipsis, nisi secundum gradum genericum: ergo per assimilationem in fecunditate seu formali, seu radicali non bene salvatur definitio generationis.

Unde quartò. Hæc explicatio displicet, tantum modo loquendi SS. PP. & Conciliorum parum consona, apud quos *ly natura* significat substantiam & essentiam, quæ est eadem in Personis, & in qua non tantum Filius Patri, sed omnes Personæ sibi similes sunt & coæquales.

§. III.

Solvuntur argumenta adversantium.

AD 1. in contrarium, retorquero inprimis argumentum: nam per Adversar: radicalis ratio distinguendi processionem Verbi à processionem Spiritus Sancti, est, quòd illa sit per intellectum, ista per voluntatem: & tamen Derckenis ne virtutalem quidem distinctionem inter utrumque admittit. Respondeo secundò. Ratio Filii debet fundari in aliquo, quo Persona Filii reipsa differt à Persona Spiritus Sancti, reipsa vel formaliter vel virtualiter, concedo, tantum formaliter, nego. Distinctio enim virtualis sicut sufficit ad verificandas has propositiones: *Filius procedit per intellectum, Spiritus Sanctus non per intellectum, sed voluntatem*; ita etiam est sufficiens radix ad verificandas sequentes: *Processio Verbi est generatio, Processio Spiritus Sancti non est generatio*: præsertim cum ex parte termini producti relatio realiter distincta connotetur.

Ad 2. nego minorem. ad probationem minoris, Respondeo: quamvis *ly natura* significet principium actus, non tamen principium intrinsecum conjunctum, à quo oritur aliud suppositum vivens: aliàs neque cæli, neque Angeli propriè haberent naturam. Adde, quòd hæc significatio tantum explicet proprietatem gradus generici, non ipsum gradum specificum, qui per *ly in similitudinem naturæ* requiritur.

Ad 3. Respondeo, vel negando minorem vel distinguendo majorem. Tunc fecunditas distinguit Filium, quando est de essentia ipsius metaphysica, & secundum explicitam ac reduplicatam rationem Filii, concedo, de essentia physice acceptæ & secundum rationem implicitam, nego majorem. sed fecunditas est de essentia Filii in sensu physico & implicito, concedo, metaphysico, de explicito, nego minorem & consequentiam. Ad probationem minoris concedo antecedente disting. consequens: ergo est de ratione Filii, ut Filius est, quòd accipiat virtutem spirativam, nego. De ratione ipsius, ut hic Filius & simul spirator est, concedo consequentiam.

Ad 1. confirmationem. Rursus distinguo consequens. Virtus spirativa est de essentia Filii, in quantum numericè est distinctus à Spiritu Sancto, concedo, in quantum præcisè Filius est, nego consequentiam. Ideoque Filius in illa hypothese impossibili esset alterius rationis, quam nunc est, quia esset tantum Filius & non spirator.

Ad replicam dico, quidquid est de ratione hujus Filii Divini, est etiam de ratione Filii Divini ut sic: vel ut pertinet ad explicitam vel ut ad implicitam rationem Filii, concedo, tantum ad explicitam nego. Est ergo fecunditas de ratione Filii Divini, quantum ad rationem implicitam spiratoris, non verò quantum ad rationem explicitam Filii.

Ad secundam confirmationem gratis distinguo
 primorem. In creatis facunditas est de essentia
 Filii, quantum ad gradum genericum & materia-
 lem essentiae, qui non est de primaria intentione
 generantis, transeat, quantum ad gradum spe-
 cificam essentiae primario intencum a generante,
 ergo. Nam in secunditate genitum non nisi in

proprietas generica assimilatur generanti. Addo:
 quodsi a creatis valeat argumentum, Filius Divi-
 nus non spirativam, sed generativam virtutem a
 Patre deberet accipere, ut ipsi foret notionaliter
 similis: siquidem Patri non modò spirativa, sed
 etiam generativa communicatio naturae Divi-
 nae convenit.

ARTICULUS II.

An propter rationem imaginis processio Verbi sit generatio?

SUMMARI A.

1. Proponitur sententia Vasquez.
2. Eius patrocinium ab auctoritate.
3. Refutatur: nam etiam Spiritus S. procedit in
 similitudinem.
4. Et consequenter ut imago Patris.
5. Tantum evincitur ratio imaginis intentionalis,
 non naturalis.
6. Respondetur ad rationem Vasqui.
7. Proponitur sententia & fundamentum Veckenii.
8. Auctoritas D. Augustini.
9. Incidit hac opinio in fundamenta & refutatio-
 nem prioris expositionis.
10. Ratio Divi Thomae, quia Processio per intel-
 lectum est formaliter assimilativa.
11. Auctoritas D. Anselmi pro eadem sen-
 tentia.
12. An hinc evincatur similitudo naturalis?
13. Ratio formalissima, quia in DEO esse intelli-
 gibile non distinguitur ab esse naturali.
14. Formalissime idem esse similem in esse intelli-
 gibili, & in esse naturali.
15. Quomodo in Divinis intendatur productio simi-
 lilitatis?
16. Spiritus S. ex vi suae processionis procedit ut
 amor subsistens.
17. An bona consequentia? Spiritus S. ex vi pro-
 cessionis est DEVS spiratus: ergo ex vi pro-
 cessionis est DEVS.
18. Nulla distinctio virtualis inter Verbum &
 Filium.
19. Distinctio processionum.
20. Rejicitur sententia dicentium, Spiritum S. li-
 bere produci.
21. Quomodo in sano sensu possit admitti Perso-
 nam Divinam voluntarie produci?
22. Divinae processionis quomodo sint ex aliquo?

S. I.

Discutitur & rejicitur sententia
 Vasquez.

Altera est expositio Vasqui Disp. 113. c. 3.
 Alarcon & aliorum dicentium, ex eo proces-
 sionem Verbi esse generationem, quia cum sit per
 intellectum, hoc ipso formaliter termino seu Ver-
 bo producto tribuit rationem imaginis. Spiritus
 vero Sanctus, quia per voluntatem procedit,
 quamvis ex vi suae processionis eandem naturam
 accipiat, non tamen ex illa habet rationem ima-
 ginis, sed amoris.

R. P. Mezger, Theol. Schol. Tom. I.

Patrocinium hujus explicationis petunt inpri-
 mis ab auctoritate S. Augustini l. 7. d. Trinit.
 c. 2. dicentis: *Eo Filius, quo Verbum, & eo
 Verbum, quo Filius.* & tr. 48. in Joan. *Verbum
 DEI semper cum Patre, & semper Verbum: &
 quia Verbum, ideo Filius.* Subiungunt: sed Fi-
 lius ideo est Verbum, quia est imago Patris: ergo
 ex hoc capite etiam est Filius.

Probant & ratione. Filius est essentialiter
 Imago Patris: ergo ex quo secunda persona ha-
 bet, quod sit Imago Patris, ex eo quoque
 habet, quod sit Filius Patris: sed ex vi suae
 processionis intellectualis habet formaliter, quod
 sit Imago Patris: hoc autem Spiritus S. non
 habet ex vi suae processionis: ergo non Spi-
 ritus S. sed Verbum ex vi suae processionis
 procedit ut Filius.

Haec tamen explicatio deficit imprimis, quia 3.
 definitio generationis exigit, terminum pro-
 duci in similitudinem, non in imaginem. Er-
 go si processio Spiritus S. non minus est in
 similitudinem, quam processio Filii, non est
 ratio, cur magis processio Filii sit generatio,
 quam processio Spiritus S.

Et secundo. Ideo Filius est Imago Patris, 4.
 quia procedit in similitudinem ipsius: ideoque
 ratio imaginis praesupponit similitudinem cum
 producente; ad eamque necessariò sequitur;
 ita quidem, ut sit impossibile, aliquod vivens
 procedere ab altero cum similitudine ad ipsum,
 quin hoc ipso illud repraesentet, sitque imago
 illius. Sed ex mente Advers. Spiritus S. pro-
 cedit à Patre in similitudinem naturae ipsius.
 Non ergo minus procedit ut Imago Patris,
 quam Filius. Unde & Graeci Spiritum S. ap-
 pellant Imaginem Patris.

Tertiò. Imago & ratio Verbi quantumvis
 comprehensivi, ex vi intellectiois ab essentia
 Divina virtualiter distincta, non plus exigit,
 quam rationem Imaginis repraesentativae & in-
 tentionalis; quae non sufficit ad rationem Fi-
 lii, cum iste debeat esse Imago naturalis &
 consubstantialis, sed per Advers. essentia Di-
 vina est virtualiter distincta ab intellectu: ergo
 ex vi intellectiois Verbum plus non accipit,
 quam rationem imaginis repraesentativae
 & intentionalis.

Ceterum Vasquez ratio non admodum ur-
 get: facile enim Resp. Filius essentialiter est
 imago Patris naturalis, & quae sequitur simi-
 litudinem.

E c

litudinem in natura, concedo, intentionalis, sic nego. Sed ex vi processionis per intellectum Filius habet rationem imaginis in esse intelligibili, concedo, in esse naturali, nego minorem & consequentiam.

§. II.

Discutitur & impugnatur explicatio Veckeni.

7. **N**on longè à Vasquez discedit Veckenus, quamvis aliam viam conetur ingredi. Dicit ergo, ex eo, quòd processio secundæ Personæ per intellectum est formaliter dictio & locutio, ideo esse generationem, ac Personam productam procedere ut Filium, quia procedit ut Verbum comprehensivum totius Deitatis. Idque explicat ac confirmat hoc ferè discursu: Pater æternus non tantum dicit & loquitur Verbum Divinum, sed & ipsum ceu Personam alloquitur, conformiter ad illud Psalm. 2. v. 7. *Dominus dixit ad me, Filius Filius meus es tu.* & Psalm. 109. *Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis.* Jo. 8. v. 26. *Et ego, qui audivi ab eo, hæc loquor in mundo.* Sed loqui est communicare alteri suam notitiam: ergo DEUS Pater dicendo Verbum, communicat ipsi suam notitiam. Atqui scientia, quam Pater æternus Verbo loquitur & communicat, non tantum identicè, sed formaliter est eadem cum sua essentia, eò quòd sic scientia comprehensiva suæ Deitatis; quæ per nullam representationem à se distinctam adæquari potest. Ergo ex vi dictionis & locutionis Pater communicat Verbo suam Divinam essentiam.

8. Videtur huic modo loquendi favere S. Augustinus tum loco paulò antè citato dicens: *Et Filius, quo Verbum.* tum libro 15. d. Trinit. c. 14. *Tanquam seipsum dicens Pater gignat Verbum sibi, æquale per omnia. Non enim se integrè perfectèque dixisset, si aliquid minus aut amplius esset in ejus Verbo, quam in ipso.* Et rursus. *Ideo Verbum hoc veritas est, quoniam quidquid in ea scientia, de qua genitum est, & in ipso est, quod autem in ea non est, nec in ipso est.*

9. Sed & ista expositio parum, nisi in modo proponendi differt à Vasquii mente, eandemque patitur difficultatem. Verbum enim habens comprehensivam notitiam Patris, eius dictione communicatam, quid aliud est, quam comprehensiva Imago Patris? nisi ergo illam communicatam notitiam & scientiam, nobiscum metaphysicè identicas cum Divina essentia (quod tamen Veckeno displicet) sed tantum identicè & ratione subjecti, non formaliter & ex vi processionis Verbo natura Divina communicatur; neque ex vi processionis, ut imago naturalis, sed intentionalis procedit. Dictio quoque hoc modo explicata est formaliter in communicationem notitiæ; sed, si notitiam collocas extra lineam essentia, communicatio notitiæ non est formaliter communicatio & similitudo naturæ; ergo etiam dictio non est formaliter in similitudinem & communicationem naturæ; neque proinde dictio est formaliter generatio. Prima verba S. Augustini mox in rem nostram explicabimus. Reliqua probant quidem æqualitatem Verbi cum dicente, non autem formalem rationem Filii,

§. III.

Vera Thomistica ratio differentia.

Oprima tandem & ex S. Doctore q. 27. a. 4. petita responsio est; processionem Filii debere esse generationem, quia est per intellectum, de cuius ratione est, assimilare sibi terminum: Processionem verò Spiritus S. non esse generationem, quia est per voluntatem, de cuius ratione non est assimilare sibi terminum. Verba ipsius accipere. *Processio, qua attenditur secundum rationem intellectus, est secundum rationem similitudinis. Et tantum potest habere rationem generationis, quia omne generans generat sibi simile. Processio autem, qua attenditur secundum rationem voluntatis, non consideratur secundum rationem similitudinis, sed magis secundum rationem impellens, & movens in aliquid.* Habetur ergo prima ratio differentia, cur Verbum procedat ut Filius, non autem Spiritus S. quia ille per intellectum, iste procedit per voluntatem. Nam Persona Divina, quæ ex vi processionis procedit similis Patri, est genita, sed Verbum vi processionis intellectiva procedit, ut Persona similis Patri: ergo Verbum procedit ut Persona genita. minor constat ex prædicta formalitate intellectus: *intellectus enim fit in alia propter hoc, quòd res intellecta est in intellectu secundum suam similitudinem.* Persona verò Spiritus S. quia ex vi processionis non procedit ut similis Patri, etiam non procedit, ut genita.

Hanc differentiam processionum intellectus, S. Anselmus in Monolog. cap. 8. dicens: *Verbum mox ut consideratur se prolem esse ejus, à quo est, evidentissimè probat; promptam præferendo Patris imaginem. At amor quærit se prolem negat; quia dum à Patre & Filio procedere intelligitur, non statim tam perfectam exhibet se contemplanti, ejus, ex quo est, similitudinem. Quamvis ipsum considerata ratio docet, omnino idipsum esse, quòd est Pater & Filius.*

Si dicas. Hinc tantum evinci similitudinem intentionalem, non naturalem. Respondetur aliqui. Si intelligens sit in supremo gradu perfectionis, ut est DEUS, evinci similitudinem substantialem. Sed planè nisi rationem naturæ Divinæ in linea intellectiva constitutas, similitudo substantialis non ex vi intellectus & formaliter, sed tantum concomitantè, & ex vi infinitatis inferitur, quo modo amor, ex quo Spiritus S. procedit, est etiam substantialiter unitivus, quia est à voluntate finitè perfectè.

Melius ergo Respondeo, ex vi intellectus Verbum procedere in similitudinem naturalem & ut consubstantialem Patri, quia essentia seu natura Divina est formalissimè ipsam intelligere DEI, juxta ea, quæ in Tract. de DEO Uno sunt dicta.

Unde quod Verbo dat rationem similitudinis intelligibilis, dat etiam formaliter rationem similitudinis naturalis: sed processio per intellectum dat Verbo formaliter rationem similitudinis intelligibilis: ergo dat ipsi quoque formaliter rationem similitudinis naturalis: ut secundum Augustinum sic eo Filius, quo Verbum, h. e. ex vi

ejusdem intellectiva processio formaliter tam naturalis quam intelligibilis Imago Patris, ut nulla etiam virtualis distinctionis umbra inter rationem Verbi & Filii intercedat.

§. IV.

Solvuntur objectiones.

14. **O**bjicies primò. Amor in Divinis non minùs formaliter tendit in identitatem naturæ; quam intellectio: ergo Spiritus S. ex amore procedens non minùs procedit in similitudinem naturæ; quam Verbum. Consequentia patet: cum enim in Divinis alia similitudo non detur, quam identica, hoc ipso, quòd aliqua Persona procedit formaliter in identitatem, etiam formaliter procedit in similitudinem naturæ. Antecedens verò probatur. Non minùs amor Divinus est infinitus univocus; quam intellectio Divina sit representativa & assimilativa: ergo sicut ex eo, quòd intellectio sit infinitè assimilativa, ipsius terminus procedit formaliter in similitudinem naturæ, etiam ex eo, quòd amor sit infinitè univocus, terminus hujus amoris univoci formaliter procedit in identitatem naturæ. Consequentia rursus probatur. Sicuti nulla assimilatio, quæ non est in identitatem naturæ, est infinitè perfecta; ita nulla unio, quæ non est in identitatem cum unio, est infinitè perfecta: utique enim unio per identitatem major est omni aliâ unione. Ergo sicuti intellectio infinita formaliter exigit terminum identicè similem in natura: ita etiam amor infinitus exigit terminum identicè similem in natura.

Respondeo negando antecedens. Cujus probatio illos forsan arget, qui Divinæ naturæ constitutum extra lineam intellectivam inquirunt, ut adequatam rationem similitudinis substantialis in perfectissima assimilatione collocant. Nobis exiguum negotium facessit. Nam Respondeo, negando primum membrum consequentis, & causalem illius. Ratio quippe, cur terminus intellectiois Divinæ formaliter procedat in similitudinem naturæ, non est, quia est infinitè assimilativa; sed quia in Divinis intelligere ex vi propria lineæ est ipsam naturam Divinam; unde hoc ipso, quòd Verbum ex vi suæ processiois habet, quòd sit simile in esse intelligibili, habet etiam, quòd sit simile in esse naturali. At verò identitas & similitudo naturæ est extra lineam amoris & voluntatis; unde amor infinitus ex vi propria lineæ non habet, quòd sit univocus substantialiter, sed tantum affectivè; ex conceptu verò implicito & conditione termini producti (quia videlicet tendit in productionem entis ac termini infiniti) habet, quòd etiam tribuat identitatem naturæ. Unde si per impossibile ratio impulsus infiniti posset esse separata, vel realiter distincta à natura Divina; Spiritus S. non procederet, ut idem in natura, sed præcisè ut impulsus & nexus affectivus duorum.

15. Sed contra hæc instas & objicis secundò. Agens intendit producere sibi simile tam in virtute radicali, quam proxima; sed virtus radicalis tam producendi Spiritum S. quam Verbum, est natura: ergo Pater & Verbum in productione

R. P. Mezg. Theol. Schol. Tom. 1.

Spiritus S. intendunt illum sibi assimilare etiam in natura.

Respondeo distinguendo majorem; agens, quod agit virtute proximâ per se primò destinata ad communicationem naturæ, concedo, quod non agit virtute proximâ destinata ad communicationem naturæ, nego, vel subdividuo majorem: tunc intendit sibi assimilare terminum in principio radicali, concomitanter, transeat, formaliter nego majorem. Sed principium radicale in productione Spiritus S. est natura; ita tamen, ut principium proximum non sit destinatum ad communicationem naturæ, concedo; secus, nego minorem & consequentiam, vel subdividuo consequens: ergo Pater & Verbum intendunt sibi assimilare Spiritum S. concomitanter, concedo, formaliter, nego consequentiam.

Adhuc instas & opponis tertio: Spiritus S. 16. formaliter procedit, ut Persona Divina: ergo procedit formaliter in similitudinem naturæ. Consequentia est manifesta, quia Persona Divina essentialiter includit naturam Divinam. Antecedens verò probatur primò, quia Spiritus S. vi suæ processiois habet, ut sit distinctus à Patre & Filio; sed est distinctus, in quantum est Persona Divina: ergo. Secundo, Quia ex vi processiois procedit, ut est, sed est Persona Divina: ergo. Tertio Spiritus S. ex vi processiois habet relationem tanquam constitutum Personæ; ergo ex vi processiois etiam habet, quòd sit Persona.

Respondeo negando antecedens, non enim ex vi processiois procedit, ut subsistens in natura; sed ut subsistens in amore; sive ut amor subsistens. Unde ad primam probationem distinguo minorem. Ex eo, quòd est Persona, est distinctus à Patre & Filio, tanquam ex ratione quasi materiali, concedo, tanquam ex ratione formali, nego. Ad secundam probationem Respondeo. Ex vi processiois procedit, ut est, & secundum omnem rationem quæ est, nego. secundum aliquam, concedo. Ad tertium Respondeo negando antecedens: habet enim relationem ex vi processiois tanquam modificativam amoris: ipsam verò ut modificativam naturæ & constitutivam Personæ, etiam habet per processioem, non tamen ex vi processiois.

§. V.

Corollaria.

Colliges ex his primò, falsam esse hanc consequentiam. Spiritus S. ex vi processiois est DEVS spiratus: ergo ex vi processiois est DEVS. Quia in antecedente terminus reduplicans afficit *ly spiratus*, & facit hunc sensum: quòd formalis terminus spirationis activa sit ratio impulsus & amoris spirati. In consequente verò afficit terminum Deitatis, quæ tamen non formaliter ex vi processiois, sed concomitanter tantum communicatur. Unde mutatur appellatio, & fit transitus à sensu composito termini complexi ad sensum divisum termini incomplexi.

Colliges secundò: rationem Verbi & Filii non distingui virtualiter intrinsecè in Divinis; quia etiam dictio & generatio virtualiter intrinsecè non distinguuntur. Neque refert, quòd Christus ut homo à supposito Verbi constituatur in ratione

E e 2

Fili

Filii naturalis, quin tamen constituatur in ratione Verbi; quia ad hanc contradictoria salvanda sufficit distinctio virtualis extrinseca, veluti in Tract. de DEO uno observavimus.

19. Colliges tertio. Omnes quatuor processionem à se invicem formaliter; solas tamen activas à passivis, & passivas inter se realiter distingui. Ratio primi est, quia habent principia & terminos formaliter distinctos. Ratio secundi est: quia in Divinis ibi solum reperitur realis distinctio; ubi invenitur realis oppositio; sed hæc tantum reperitur inter processionem activam cum passivis, aut passivas inter se comparatas: ergo. Generatio igitur activa realiter distinguitur à generatione passiva, sive æterna nativitate Verbi Divini. Similiter spiratio activa Patris & Filii realiter distinguitur à spiratione passiva Spiritus Sancti, ob mutam oppositionem relativam; cujus defectu generatio activa à spiratione activa realiter non distinguitur. Rursus: generatio passiva Filii est realiter distincta à spiratione passiva Spiritus Sancti: quia licet non immediatè, mediatè tamen & virtualiter sibi opponuntur. Nam ex eo, quod Filius per suam processionem accipit omnia à Patre, in quibus ipsi relativè non opponitur, accipit quoque virtutem spirandi, ac proinde generatio ipsius est radix spirationis activæ; quæ formaliter & immediatè spirationi passivæ opponitur.

20. Colliges quartò. Nullam esse rationem differentie inter processionem Filii & Spiritus S. quam tradit Faventinus in 1. disp. 40. eamque ut veriorè amplectitur Lalemander hic Disput. 1. part. 3. memb. 1. Nempe, ideo processionem Verbi esse generationem, quia productio Filii est naturalis, eò quod sit per intellectum, tanquam principium naturaliter inclinatum ad agendum. Spiritus S. verò procedat liberè, eò quod procedat per voluntatem, tanquam per principium solum liberè inclinatum ad agendum. Nulla inquam hæc est ratio differentie, primò, quia falsò supponit, Spiritum S. liberè produci: Certè si Spiritus S. liberè produceretur, posset non produci, ac proinde foret creatura. Negant quidem Adversarii sequelam, & dicunt Spiritum S. liberè produci libertate, quæ opponitur coactioni, non autem libertate, quæ opponitur necessitati. Verùm hæc divisio libertatis pugnat contra essentiam ipsius, essentialis quippe conceptus libertatis, juxta ea, quæ in Tract. de DEO Uno diximus, dicit indeterminationem & indifferentiam sive activam, sive passivam, quam non solum coactio, sed etiam an-

tecedens necessitas tollit. Stante quoque hæc divisione Calvinus sententia non everteret humani arbitrii libertatem, siquidem Calvinus non docet, homines à DEO cogi ad operandum, sed tantum necessitari; ita ut spontancè quidem operentur, non operari tamen in eorum potestate non sit. Adeoque tamen homines non habent libertatem à necessitate; adhuc tamen liberè operantur, quia habent libertatem à coactione.

Contra eandem sententiam est secundò. Quod multæ sunt actiones per naturam, quæ tamen non sunt generationes viventis. Ergo per hoc, quod Verbum naturaliter procedat, non sequitur, quod sit genitum.

Contra est tertio. Quod neque Verbum procedit coactè, siquidem procedit cum infinita complacencia voluntatis: ergo etiam principium productivum Verbi esset liberum à coactione.

Contra est quartò. Intellectus non est naturaliter inclinatus, nisi ad producendam similitudinem intentionalem, ergo ex eius naturali productione non rectè inferitur generatio Filii.

Contra est quintò. Verbum non alia ex causa coactè produceretur, quàm, quia cogereur à natura fecunda: sed fecunditas Divina non tantum est ex parte intellectus; sed etiam ex parte voluntatis; ergo etiam Spiritus Sanctus coactè procederet.

Colliges quintò. Quo sensu dici possit: Divinas Personas voluntate vel voluntate fuisse productas. Potest nimirum *ly voluntate vel voluntariè* tripliciter accipi. Primò concomitantè, hoc est, cum complacencia voluntatis, & sic de utraque Persona Filii & Spiritus S. verificatur, ipsas voluntariè, seu voluntate fuisse productas. Secundò causaliter, hoc est, à voluntate, tanquam principio, & hoc sensu non nisi tertia Persona Spiritus S. est voluntate producta. Tertio voluntariè accipiendo pro liberè, & tunc neutra Persona voluntariè est producta.

Colliges sextò. Divinas Processiones non esse ex nihilo, sed ex aliquo, & de aliquo. Non sunt ex nihilo, quia ratione intrinsecæ & imparticipatæ æternitatis nunquam potuerunt non esse. Sunt autem ex aliquo & de aliquo, non quòd sint ex aliquo subiecto (quo modo Philosophi *ly ex in genere accipiunt*) sed ab alio principio producente, in quo secundum prioritatem originis naturam sibi communicatam supponunt. Unde dicitur in Symb. *DEVM de DEO, Lumen de Lumine. Quod ex Patre Filioque procedit. Et Plal. 109. Ex matre ante Luciferum genuit.*

DISPUTATIO XXIII.

DE

Divinis relationibus.

Ad q. 28.

Post considerationem Divinarum processionum, subnectitur consideratio Relationum, quæ ratione nostrâ in iis processionibus fundantur. De quibus universaliter prænotamus, ea, quæ Philosophi de relatione tradere solent, demtis imperfectionibus, Divinis relationibus accommodari. Unde quemadmodum illi in Relatione distin-